tussen Duin & Dijk

Natuur in Noord-Holland. Jaargang 3 1 2004

Bart Vreeken

Vergeten veentjes

Over-overgrootvader

Aalsmeer is vooral bekend van de bloementeelt en van de studio's van Joop van den Ende. Vlakbij, aan de andere kant van de Ringvaart, ligt het aldoor maar uitdijende Schiphol. Waar nu het kloppend hart van de Nederlandse economie ligt, althans dat wordt gezegd, lag vroeger het klotsende water van de Haarlemmermeer. Die bracht niet zo veel op, behalve wat vis voor de vissers in dorpen als Aalsmeer. Eén van die vissers was mijn over-overgrootvader.

Een probleem met de Haarlemmermeer was dat hij zich aldoor maar uitbreidde. De oorspronkelijke veengrond in het gebied was slap en een behoorlijke oeververdediging was er kennelijk niet. De bewoners zullen dan ook blij geweest zijn toen het Haarlemmermeer uiteindelijk in 1852 werd ingepolderd. Wel moesten velen nu een nieuwe bron van inkomsten zoeken. Sommigen trokken de nieuwe polder in, anderen richtten zich op de teelt van bloemen en sierstruiken.

Een paar kleine gebiedjes hebben zich aan alle veranderingen kunnen onttrekken. Langs de Ringvaart zijn een paar kleine, maar bijzondere stukjes overgebleven van het vroegere oeverland van het Haarlemmermeer. Het bekendste gebied, de Oosteinderpoel, was al in 1927 in bezit van Natuurmonumenten gekomen.

Orchideeën en heideachtigen

Het gebied was bekend om de bijzondere planten. Tenminste 5 soorten orchideeën groeiden er, waaronder veenmosorchis, groenknolorchis en vleeskleurige orchis. Dat duidt erop dat er in de bodem subtiele overgangen voorkwamen van zuur naar basisch, en van voedselarm naar voedselrijker. Misschien was het nog een relict uit de tijd van de Haarlemmermeer, toen het water bij harde westenwind opgestuwd kon worden en in de percelen kon doordringen. Of misschien werd er wel eens wat voedselrijkere bagger op het land gegooid, om de rietgroei te bevorderen. Ook bijzonder in die tijd was het voorkomen van diverse heide-achtigen. Dopheide, struikheide en kraaiheide zijn ook in laagveengebieden elders in Noord-Holland te vinden, maar in de Oosteinderpoel staan ook rode bosbes en kleine veenbes. Die soorten kennen we nu vrijwel alleen uit het binnenland. Misschien kwamen ze vroeger algemeen voor in de voedselarme venen die West-Nederland ooit hebben bedekt. In recentere tijd heeft ook de uit Amerika afkomstige grote veenbes (Cranberry) zich in het gebied kunnen vestigen.

Wat ging, wat bleef en wat kwam

De orchideeën zijn helaas in de loop van de 20e eeuw bijna allemaal verdwenen, eerst veenmosorchis en groenknolorchis. De welriekende nachtorchis heeft het nog tot 1985 uitgehouden. Wie deze soort wil zien kan nog terecht in de oeverlanden van de nabij gelegen Amstelveense Poel. Alleen de rietorchis is nu nog in het gebied te vinden. De oorzaak van het verdwijnen ligt vermoedelijk in de veranderingen in de waterhuishouding, waardoor het gebied verzuurd is. Maar ook het dichtgroeien van veel percelen met moerasbos heeft een rol gespeeld.

Beter staat het ervoor met alle heide-achtigen. In 2003 is de vegetatie van het gebied opnieuw onderzocht, door Landschap Noord-Holland (dat sinds 1994 het beheer over het gebied voert). En het belangrijkste nieuws was: ze staan er allemaal nog. In de afgelopen 10 jaar zijn geen grote veranderingen opgetreden. Voor eeuwenoude veentjes is dat goed nieuws. Wel werd er in het gebied een nieuwe soort aangetroffen: oranje springzaad. Die probeert zich in Nederland te vestigen, het meest langs de grote rivieren. Ook in de Oosteinderpoel staat de tijd niet stil.

Vondsten van bijzondere en minder bijzondere planten kunt u altijd doorgeven aan de plaatselijke coördinator van de stichting FLORON (FLORistisch Onderzoek Nederland). In Noord-Holland zijn verschillende districten. Namen en adressen van de districtscoördinatoren zijn te vinden op de website van FLORON: www.floron.nl.

● *Kleine veenbes. Foto: Arno Stoute, Landschap Noord-Holland.*

● *Oosteinderpoel. Foto: Arno Stoute, Landschap Noord-Holland.*